

เข้า ในสำนวนและคำประสม

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ เข้า เมื่อปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนและคำประสม โดยเริ่มจากการจำแนก เข้า ออกเป็น เข้า ที่เป็นส่วนหนึ่งของสำนวน ซึ่งพิจารณาตามความหมาย และ เข้า ที่เป็นส่วนหนึ่งของคำประสม โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาคำประสมของ Li & Thompson (1989) จากนั้น เป็นการวิเคราะห์ความหมายตามปริบทและความหมายมโนทัศน์ของ เข้า

สำหรับแหล่งที่มาของความหมายของ เข้า ที่เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนและคำประสม ผู้วิจัยนำมาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) กับความหมายที่ได้จากแหล่งอื่นๆ เป็นความหมายที่ไม่ได้มาจากพจนานุกรม ซึ่งจะใช้สัญลักษณ์ (พ) หลังสำนวน และได้มาจากการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ, ตำรา หรือจากการสอบถามผู้มีความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องนั้น ซึ่งจะใช้สัญลักษณ์ (อ หมายถึงอื่นๆ) ตามลำดับ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของ เข้า ในสำนวนและคำประสม

1. ความหมายของสำนวน

สำนวนเกิดจากการนำคำไปใช้ในความหมายเปรียบเทียบ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525: 535) ให้ความหมายของสำนวนไว้ดังนี้ “สำนวน น. ถ้อยคำที่

เรียบเรียง, โวหาร, บางทีก็ใช้ว่า สำนวนโวหาร, ถ้อยคำที่ไม่ถูกไวยากรณ์ แต่รับใช้เป็นภาษาที่ถูกต้อง” นววรรณ พันธุมธา (2527: 97) อธิบายความหมายของสำนวนว่า “คำพูดเป็นชั้นเชิง ไม่ตรงไปตรงมา” ซึ่งในงานวิจัยนี้ จะใช้คำว่า สำนวน ในความหมายดังที่ได้ยกมานี้

ในการวิเคราะห์ เข้า ที่เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนผู้วิจัยพิจารณาสำนวนโดยดูจากความหมายของสำนวนว่ามีความหมายที่เป็นความหมายใหม่ซึ่งเราไม่สามารถเข้าใจความหมายของข้อความนั้นจากการแปลตามตัวอักษรได้ ต้องอาศัยการตีความในเชิงเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย จึงจะสามารถเข้าใจได้ ดังนั้น เข้า ที่เกิดในข้อความหรือในบริบทดังกล่าวจะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนนั้น ซึ่งพบในข้อมูลทั้งหมดมีจำนวน 5 สำนวน ได้แก่ เข้าหูซ้ายทะลุหูขวา เข้าพกเข้าห่อ เข้าประตูหลังบ้าน เข้าตาจน และ ถอยหลังเข้าคลอง

2. ความหมายของคำประสม

เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์ (2525: 330) ได้นิยามคำประสมไว้ว่า “คำประสมคือคำซึ่งส่วนย่อยทุกส่วนมีความหมาย ไม่ว่าจะเกิดอยู่โดยลำพังหรือเป็นส่วนประกอบของคำอื่น คำประสมเป็นคำประกอบที่มีความหมายใหม่เป็นคุณสมบัติประจำรูปของคำ” และได้แยกประเภทของคำประสมออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ คำประสมแบบขยายความ คำประสมแบบภาคแสดง และคำประสมแบบรวมความ ซึ่งเป็นแยกประเภทตามความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยของคำประสมในเชิงวากยสัมพันธ์

นอกจากนั้น เพียรศิริ (2526) อธิบายว่า คำประสมจัดเป็นคำประกอบชนิดหนึ่งซึ่งหมายถึงคำที่ประกอบด้วยหน่วยคำตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไป และหน่วยคำในคำประกอบอาจจะเป็นหน่วยคำอิสระหรือหน่วยคำไม่อิสระก็ได้ ซึ่งการที่คำประสมจัดเป็น “คำ” นี้เป็นลักษณะที่ต่างจากสำนวน เพราะสำนวนจะมีลักษณะเป็นวลี

อย่างไรก็ตาม ระดับของคำประสมซึ่งขึ้นอยู่กับการคงเค้าความหมายเดิมของคำแต่ละคำจะไม่เท่ากัน คำประสมบางคำมีความหมายที่ต่างไปจากความหมายของคำที่เป็นส่วนประกอบและไม่คงเค้าความหมายเดิมไว้เลย ในขณะที่คำประสมบางคำจะตรงข้ามกัน คือ คงเค้าของความหมายเดิมอยู่ ทำให้มีระดับของความเป็นคำประสมที่ต่างกัน Li & Thompson (1989) ได้วิเคราะห์คำประสมออกตามความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างความหมายใหม่ที่เกิดจากการประสมคำกับความหมายของคำที่เป็นส่วนประกอบของคำประสมแต่ละคำในภาษาจีนกลาง เพื่อแสดงให้เห็นระดับของการเป็นคำประสม ซึ่งคำประสมประเภทใดที่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างความหมายทั้งสองจะมีแนวโน้มที่จะเป็นสำนวนมากที่สุด ตามแนวคิดนี้ เขาได้จัดประเภทของคำประสมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. คำประสมชนิดที่ความหมายของคำประสมกับความหมายของคำที่เป็นส่วนประกอบไม่มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ แม้ว่าจะอาศัยการตีความเชิงอุปมาก็ไม่สามารถเข้าใจได้ว่าความหมายใหม่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์อย่างไรกับความหมายของคำแต่ละคำในคำประสมนั้น และไม่คงเค้าของความหมายเดิมไว้ ตัวอย่างเช่น

hua - sheng

ดอกไม้- เกิด

= ถั่ว

fei - zao

อ้วน- ดำ

= สบู่

2. คำประสมชนิดความหมายของคำประสมกับความหมายของส่วนประกอบของคำประสมมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งสามารถหาเค้าของความหมายเดิมไว้โดยอาศัยการตีความในเชิงอุปมา ตัวอย่างเช่น

re - xin

ร้อน-หัวใจ

= กระตือรือร้น

shou - ying

มือ - หนัก

= บึกบึน

3. คำประสมชนิดที่ความหมายของคำประสมกับความหมายของคำที่เป็นส่วนประกอบมีความสัมพันธ์ทางความหมายโดยตรง กล่าวคือ ความหมายของคำประสมจะเหมือนกับความหมายของคำที่เป็นส่วนประกอบ ซึ่งยังคงเค้าของความหมายเดิมไว้ทุกประการ และไม่ต้องอาศัยการตีความในเชิงอุปมา เช่น

fei - ji

บิน-เครื่องยนต์

= เครื่องบิน

cheng - qiang

เมือง - กำแพง

= กำแพงเมือง

Li & Thompson ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของความเป็นสำนวนของคำประสมว่า คำประสมประเภทแรกมีระดับของความเป็นสำนวนมากที่สุด เพราะความหมายใหม่ที่เกิดจากการประสมกันนั้นไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของคำประสมกับความหมายของคำที่เป็นส่วนประกอบ ต้องอาศัยการตีความเท่านั้น นอกจากนั้น ยังไม่คงเค้าของความหมายเดิมของคำที่เป็นส่วนประกอบแต่ละคำเลย คำประสมประเภทที่สองมีระดับของความเป็นสำนวนในระดับกลาง เพราะจะสามารถเข้าใจความหมายของคำประสมได้ต้องอาศัยการตีความในเชิงอุปมา และยังคงเห็นเค้าความหมายเดิมของความสัมพันธ์ระหว่างความหมายใหม่กับความหมายของคำที่เป็นส่วนประกอบ ส่วนคำประสมประเภทที่สามมีระดับของความเป็นสำนวนน้อยที่สุดหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือไม่เป็นสำนวนเพราะยังสามารถเข้าใจความหมายโดยไม่ต้องอาศัยการตีความ เขากล่าวว่า ความสัมพันธ์ของความหมายทั้งสองของคำประสมทั้งสามประเภทนั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด มีลักษณะเป็นแบบต่อเนื่องกัน (continuum)

เมื่อพิจารณาจากการจัดประเภทของคำประสมตามแนวคิดของ Li & Thompson ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า เข้า ที่เป็นส่วนหนึ่งของคำประสมในข้อมูล จะจัดเป็นคำประสมกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นคำประสมประเภทที่มีความหมายในเชิงอุปมา กล่าวคือ ความหมายใหม่ที่เกิดจากการประสมคำกับความหมายของคำที่เป็นส่วนประกอบยังคงเค้าของความหมายเดิม แต่จะเข้าใจความหมายของคำประสมได้ต้องอาศัยการตีความในเชิงอุปมา ได้แก่ เข้า กระเป่า เข้าหัว เข้าใจ เข้าถ่าน เข้าสมาธิ เข้ารีต เข้ารูป เข้าท่า เข้ากัน และ เข้าหา

ความหมายตามปริบทและความหมายมโนทัศน์ของ เข้า ในสำนวน

แนวทางการวิเคราะห์การนำคำมาใช้ในการเปรียบเทียบหรือเพื่อทำให้เกิดความหมายใหม่ได้มีผู้ศึกษาไว้ทั้งศึกษาภาษาไทย และภาษาอื่น สำหรับการศึกษานวนไทยตามแนวภาษาศาสตร์ อาทิเช่น สุภา อังกระวรรณ (2527) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบคำว่า “ผู้หญิง” จากข้อความเปรียบเทียบในเพลงไทยสากล ซึ่งสุภาเรียกข้อความเปรียบเทียบว่า *ความเปรียบ* โดยให้ความหมายว่า “ความเปรียบ คือ ข้อความที่แสดงการเปรียบเทียบของของ 2 สิ่ง ที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะที่ร่วมกันและต่างกัน” ความเปรียบตามนิยามของสุภา นี้ ตรงกับความหมายของอุปมาอุปไมย ซึ่งหมายถึงการนำสิ่งหนึ่งไปเปรียบกับสิ่งหนึ่ง มีองค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางความหมาย 2 ประการ ได้แก่ *สิ่งที่ถูกเปรียบ* และ *แบบเปรียบ* *สิ่งที่ถูกเปรียบ* หมายถึง ความคิดที่ต้องการนำเสนอหรือเนื้อหาที่เรานำมาเปรียบเทียบ ส่วน *แบบเปรียบ* หมายถึง สิ่งที่สื่อให้เห็นถึงความคิดนั้น

สุดา ธนะวงศ์ (2534) ได้ศึกษานวนในภาษาล้านนา โดยเป็นการศึกษานวนเปรียบเทียบ ด้านกระบวนการสร้างสำนวน และวิเคราะห์อรรถลักษณะและจัดประเภทของสำนวนเปรียบในภาษาล้านนา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสร้างสำนวนเปรียบเทียบมีองค์ประกอบสำคัญคือ โครงสร้างของสำนวนเปรียบเทียบ กระบวนการเปรียบเทียบ การสรุความหมายและการสรุคำลักษณะความหมายในสำนวนเปรียบเทียบและลักษณะอรรถลักษณะ

Lakoff & Johnson (1980) ได้ศึกษาความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบ โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะการเปรียบเทียบที่นำสิ่งหนึ่งไปเปรียบเป็นอีกสิ่งหนึ่ง หรือการใช้สำนวนเพื่อให้ความหมายเปรียบเทียบเท่านั้น แต่ขยายออกไปถึงการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เขามีแนวคิดว่าการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันอยู่ในรูปของการเปรียบเทียบ ซึ่งการเปรียบเทียบนี้สะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิด มโนทัศน์ และโลกทัศน์ของมนุษย์ เรียกคำ

ที่ใช้ในการเปรียบเทียบว่า อุปลักษณ์ (Metaphor) ซึ่ง Lakoff & Turner (1989:36) ได้อธิบายความหมายของอุปลักษณ์ว่า “Metaphor is principally a way of conceiving of one thing in terms of another and its primary function is understanding.” ในการวิเคราะห์อุปลักษณ์นั้น เขากล่าวว่า โครงสร้างของอุปลักษณ์ เกิดจากความสัมพันธ์ของความหมาย 2 ประเภท คือ ความหมายดั้งเดิม (Source domain) กับความหมายเป้าหมาย (Target domain) ความหมายดั้งเดิม หมายถึง ความหมายประจำรูปภาษาหรือความหมายประจำคำซึ่งสามารถเข้าใจความหมายได้ตามตัวอักษร เป็นความหมายเดิมก่อนที่จะถูกนำไปใช้ในการเปรียบเทียบ ส่วนความหมายเป้าหมาย เป็นความหมายใหม่ที่ต้องการสื่อ ได้จากการเปรียบเทียบ ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายทั้งสองประเภทนี้ จะแสดงถึงธรรมชาติและความรู้ที่เป็นภูมิหลังของผู้ใช้ภาษาเมื่อนำความหมายของคำมาใช้ในการเปรียบเทียบเป็นอุปลักษณ์หรือเป็นสำนวน

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความหมายตามปริบทและความหมายมโนทัศน์ของ เข้า เมื่อ เข้า ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของสำนวน ซึ่งในการวิเคราะห์ความหมายดังกล่าว ผู้วิจัยเริ่มจากการอธิบายความหมายตามตัวอักษรหรือความหมายดั้งเดิม (Literal meaning, Source meaning) ตามด้วยความหมายของสำนวนซึ่งเป็นความหมายเปรียบเทียบหรือความหมายเป้าหมาย (metaphorical meaning, Target meaning) จากนั้นเป็นการวิเคราะห์ความหมายตามปริบทตามด้วยการวิเคราะห์ความหมายมโนทัศน์ของ เข้า ในสำนวน ผู้วิจัยพบว่า จากข้อมูล สิ่งที่ทำให้ เข้า มีคุณสมบัติเป็นสำนวน ได้แก่ คำนามที่ตามหลัง เข้า ซึ่งในการวิเคราะห์ความหมายทั้งความหมายตามปริบทและความหมายมโนทัศน์ จะวิเคราะห์จากความหมายตามตัวอักษรหรือความหมายดั้งเดิมของสำนวน ไม่ใช่จากความหมายเป้าหมายของสำนวน ทั้งนี้ เพราะความหมายเปรียบเทียบของสำนวนเกิดจากความคิดรวบยอดทั้งหมดของ

คำที่มารวมกัน เราไม่สามารถตัดคำใดคำหนึ่งมาเพื่อวิเคราะห์ความหมายเฉพาะคำๆ นั้นได้ ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความหมายตามบริบทของ เข้า ในสำนวน

เข้า เมื่อปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของสำนวน อยู่ในบริบทคือในสำนวนต่างๆ ในหน่วยสร้าง เข้า + หน่วยนาม หน่วยนามได้แก่ นามวลี ซึ่งประกอบด้วยคำนามและคำขยายนาม เข้า เมื่อปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของสำนวน มีความหมายตามบริบทดังนี้

สำนวนที่ 1 เข้าหูซ้ายทะลุหูขวา

ความหมายตามตัวอักษร: เสียงเคลื่อนที่เข้าไปในหูซ้ายแล้วทะลุผ่านสมองออกไปทางหูขวา

ความหมายเปรียบเทียบ: บอกหรือสอนไม่ได้ผล (พ)

ตัวอย่างเช่น

(133) พ่อพูดอะไรผมก็นั่งฟังอย่างสงบเสงี่ยม แต่เข้าหูซ้ายทะลุหูขวา

เข้า ที่เป็นส่วนหนึ่งของสำนวน เข้าหูซ้ายทะลุหูขวา มีความหมายตามบริบทคือ (เสียง)เคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมายคือ หู(ข้างซ้าย) แต่ไม่ได้บอกความหมายของการรับรู้ทางประสาทสัมผัสคือ การได้ยิน เพราะตามด้วย “ทะลุหูขวา” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เสียงเคลื่อนที่ออกทางหูอีกด้านหนึ่ง จึงไม่มีการรับรู้เกิดขึ้น และ เข้าหู ในบริบทนี้จะต่างจาก เข้าหู ที่ปรากฏในตำแหน่งกริยาหลัก ดังตัวอย่างที่ (48) “เสียง เข้าหู ก็เข้าไปตามเรื่อง” ซึ่ง เข้า จะมีความหมายแสดงการรับรู้ทางประสาทสัมผัสคือ ได้ยิน

สำนวนที่ 2 เข้าพกเข้าห่อ

ความหมายตามตัวอักษร: เคลื่อนที่ไปอยู่ในชายพกและเคลื่อนที่ไปอยู่ในห่อผ้า

ความหมายเปรียบเทียบ: สะสมหรือเก็บเอาเงินหรือสิ่งของของคนอื่นมาเป็นของตน (อ)

ตัวอย่างเช่น

(134) ปีหนึ่งมีสัมมนาสักหนสองหน ก็มีเงินเข้าพกเข้าห่อได้โชเหมือนกัน

(135) รายละเอียดอื่นๆ ที่จะเอาเงินเข้าพกเข้าห่อ ก็มีอีกมาก

เข้า ในสำนวนนี้ มีความหมายตามบริบทคือ เคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย เกิดในบริบทที่ เข้า ตามด้วยคำนาม ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้งาน ได้แก่ คำนาม พก และ ห่อ ซึ่งกาญจนา นาคสกุลและคณะ(2533: 13) ได้อธิบายคำว่า พก ว่า “พก ในที่นี้ มาจากการนุ่งผ้าถุงหรือผ้าถุง แล้วขมวดชายเข้าหากัน ชายผ้าส่วนหนึ่งจะมีลักษณะคล้ายถุงเล็กๆ ใช้เก็บสตางค์หรือของเล็กๆ แล้วขมวดเก็บไว้ที่เอว ทำให้สามารถเก็บเงินหรือสิ่งของไว้ที่ชายพกได้” ส่วน ห่อ คือ ห่อผ้า ซึ่งใช้เป็นที่เก็บเสื้อผ้าเวลาเดินทาง พก และ ห่อ จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างหรือทำขึ้นมาเพื่อใช้งาน เข้า เมื่อเกิดหน้าคำนามประเภทนี้ จะบอกความหมายของการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย

สำนวนที่ 3 เข้าประตูหลังบ้าน

ความหมายตามตัวอักษร: เคลื่อนที่เข้าไปในบ้านโดยผ่านทางประตูหลังบ้าน

ความหมายเปรียบเทียบ: การติดต่อกับภรรยาของผู้ใหญ่เพื่อติดสินบน (พ)

ตัวอย่างเช่น

(136) เป็นสมัยที่ผู้มาติดต่อ ไม่ต้องเข้าประตูหลังบ้าน

เข้า ในสำนวนนี้ บอกความหมายของการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย เกิดในหน่วยสร้าง เข้า + คำนาม ได้แก่ คำนาม ประตูหลังบ้าน บอกที่หมายของการเคลื่อนที่ ในสำนวนนี้ ประตูหลังบ้าน เป็นทางเข้าไปสู่ตัวบ้าน เข้า บอกความหมายของการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย คือ ตัวบ้าน โดยผ่านทางเข้า คือ ประตูด้านหลังของบ้าน

สำนวนที่ 4 เข้าตาจน

ความหมายตามตัวอักษร: เคลื่อนที่ไปอยู่ในตารางของหมากรุก และไม่สามารถเดินหมากต่อไปได้อีก

ความหมายเปรียบเทียบ: หมดทางไป, หมดทางที่จะแก้ไข, หมดหนทางหากิน (พ)

ตัวอย่างเช่น

(137) เธอหัวเราะเฉยเสียเฉกเช่นยาม เข้าตาจน ทุกครั้ง

เข้า ในสำนวน เข้าตาจน มีความหมายตามปริบทคือบอกความหมายของการเคลื่อนที่ไปในอยู่ในที่หมาย ได้แก่ ช่องทางเดินของตาหมากรุก ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อใช้ในการเล่น (คือ การเล่นหมากรุก)

สำนวนที่ 5 ถอยหลังเข้าคลอง

ความหมายตามตัวอักษร: เคลื่อนที่ถอยหลังกลับเข้าไปในคลอง

ความหมายเปรียบเทียบ: หวนกลับไปเป็นแบบเดิม(พ)

ตัวอย่างเช่น

(138) ตอนนี้แทนที่จะก้าวหน้า กลับถอยหลังเข้าคลอง

เข้า ในสำนวนนี้ มีความหมายตามปริบทคือ บอกการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย ซึ่งได้แก่ คลอง ซึ่งเป็นคำนามที่ประเภทที่บอกสถานที่

จากการวิเคราะห์ความหมายตามปริบทของ เข้า เมื่อ เข้า ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของสำนวน ผู้วิจัยพบว่า เข้า เกิดในหน่วยสร้างที่ตามด้วยหน่วยนาม ซึ่งเป็นคำนามที่มีความหมายบอกสถานที่ เช่น คลอง, ตา ฯลฯ ซึ่ง เข้า ในปริบทสำนวน จะมีความหมายตามปริบทเดียวกันคือ บอกการเคลื่อนที่ไปอยู่ในสถานที่ที่เป็นที่หมายของการเคลื่อนที่ ซึ่งจะมีความหมายเหมือนกับ เข้า ในตำแหน่งกริยาหลัก ในความหมายตามปริบทที่ 1

2. ความหมายมโนทัศน์ของ เข้า ในสำนวน

เข้า เมื่อปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของสำนวน มีความหมายตามปริบทและความหมายมโนทัศน์เดียวกัน คือ บอกการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย และมีองค์ประกอบของความหมายมโนทัศน์ ซึ่งได้แก่ สิ่งที่เคลื่อนที่ และ ที่หมาย ที่สามารถรู้ได้อย่างชัดเจน ไม่ต้องอาศัยการตีความ จากข้อมูล สิ่งที่เคลื่อนที่ที่ปรากฏในสำนวนทั้ง 5 สำนวน เป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ประเภทที่เป็นคนหรือวัตถุ เช่น ในสำนวน เข้าประตูหลังบ้าน ในตัวอย่าง (136) สิ่งที่เคลื่อนที่ก็คือ คน ผู้มาติดต่องาน หรือในสำนวน เข้าพกเข้าห่อ สิ่งที่เคลื่อนที่คือ เงิน ซึ่งถูกทำให้เคลื่อนที่

ส่วนที่หมายของการเคลื่อนที่ซึ่งเป็นบริเวณที่ปิดล้อม เราจะสามารถมองเห็นลักษณะของการปิดล้อมได้ชัดเจนเช่นกัน ดังในสำนวน เข้าพกเข้าห่อ ที่หมายคือ พก และ ห่อ

ซึ่งมีลักษณะของการปิดล้อม กล่าวคือ *พก* จะมีลักษณะคล้ายถุงที่มีผ้าหุ้มทุกด้านและมีปลายด้านหนึ่งของชายพกเปรียบเป็นทางเข้า ซึ่งเป็นแนวแบ่งกั้นระหว่างบริเวณนอกชายพกกับบริเวณข้างในชายพก ในทำนองเดียวกัน *ห่อ* จะมีลักษณะปิดล้อมเหมือนกับ *พก* มีด้านหนึ่งสามารถเปิดออกได้ ซึ่งเป็นแนวกั้นระหว่างบริเวณภายนอกห่อและตัวห่อผ้านั้น *พก* และ *ห่อ* จึงมีลักษณะของการปิดล้อมที่เห็นได้ชัดเจน หรือในสำนวน *เข้าตาจน* ที่หมายถึงคือ *ตา* ซึ่งเป็นตารางทางเดินของตัวหมากรุกต่างๆ เช่น เบี้ย ชุน ฯลฯ ตารางจะมีลักษณะของการปิดล้อม กล่าวคือ มีเส้นล้อมรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีด้านหนึ่งเป็นทางเข้า ซึ่งเป็นแนวแบ่งกั้นระหว่างบริเวณภายนอกที่หมายกับที่หมาย อย่างไรก็ตาม ที่หมายนี้ จะมีลักษณะเป็น 2 มิติ คือ กว้างกับยาวเท่านั้น

ดังนั้น *เข้า* เมื่อเป็นส่วนหนึ่งของสำนวน จะมีองค์ประกอบของความหมายมโนทัศน์ที่สามารถเข้าใจได้ชัดเจน ไม่ซับซ้อน ซึ่ง *เข้า* แสดงความหมายตามปริบทและความหมายมโนทัศน์เดียวกัน

ความหมายตามปริบทและความหมายมโนทัศน์ของ *เข้า* ในคำประสม

ในการจำแนกคำประสมออกตามแนวคิดของ Li & Thompson เป็นการจำแนกคำประสมออกตามความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างความหมายของคำแต่ละคำที่มาประกอบเป็นคำประสมกับความหมายใหม่ที่เกิดจากการประสมคำ สามารถจำแนก *เข้า* ได้ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2. ความหมายของคำประสม ซึ่งจัดเป็นคำประสมประเภทที่ความหมายของคำประสมยังคงเค้าความหมายเดิมและต้องอาศัยการตีความในเชิงอุปมาสำหรับในการวิเคราะห์ความหมายตามปริบทและความหมายมโนทัศน์ของ *เข้า* ในคำประสม ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากความหมายตามตัวอักษรซึ่งเป็นความหมายของคำแต่ละคำที่มาเป็นส่วน

ประกอบของคำประสม ไม่ได้วิเคราะห์ที่ความหมายใหม่อันเกิดจากการประสมคำ เพราะเป็นคำประสมประเภทที่มีความหมายในเชิงอุปมาดังกล่าว และความหมายนั้นเกิดจากความหมายของคำทั้งหมดมารวมกัน ไม่ได้เป็นความหมายของ เข้า เพียงคำเดียว

คำประสมที่พบในข้อมูล มีจำนวนทั้งหมด 10 คำ ได้แก่ เข้ากระเป่า เข้าหัว เข้าใจ เข้ารีต เข้าฉาน เข้าสมาธิ เข้ารูป เข้าท่า เข้าหา และ เข้ากัน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ความหมายของ เข้า ได้ดังต่อไปนี้

1. ความหมายตามบริบทของ เข้า ในคำประสม

เข้า เมื่อปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของคำประสม อยู่ในบริบทคำประสม เกิดในหน่วยสร้างที่ตามด้วยคำนาม หรือตามด้วยคำสรรพนามสะท้อนกลับ หรือตามด้วยกริยา ในหน่วยสร้างดังนี้

เข้า + คำนาม

เข้า + คำสรรพนามสะท้อนกลับ *กัน*

เข้า + กริยา

คำประสม เข้า + คำนาม ได้แก่ เข้ากระเป่า เข้าหัว เข้าใจ เข้าฉาน เข้าสมาธิ เข้ารูป เข้ารีต เข้าท่า คำประสม เข้า + คำสรรพนามสะท้อนกลับ ได้แก่ เข้ากัน และ คำประสม เข้า + กริยา ได้แก่ เข้าหา ซึ่งมีความหมายตามบริบทดังต่อไปนี้

คำประสม เข้ากระเป๋า

ความหมายตามตัวอักษร: เคลื่อนที่เข้าไปอยู่ในกระเป๋า ซึ่งเป็นเครื่องใช้ซึ่งมีลักษณะคล้ายถุง ทำด้วยหนังหรือผ้า สำหรับใส่เงินหรือของต่างๆ

ความหมายของคำประสม: ทำโดยหวังประโยชน์ตนเป็นส่วนใหญ่ (พ) หรือเอาเป็นของตนเอง (อ)

ตัวอย่างเช่น

(139) เรียกว่านอกจากจะกินอยู่อย่างประหยัดเต็มที่แล้ว ก็ยังรู้จักยกย้าย ถ่ายเทเงินจากฝ่ายว่าจ้างมาเข้ากระเป๋าได้เยอะ

เข้ากระเป๋า มีความหมายตามปริบทคือ บอกรการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย คำนาม *กระเป๋า* เป็นสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ ซึ่งถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใส่สิ่งของหรือเงิน

คำประสม เข้าหัว

ความหมายตามตัวอักษร: เข้าหัว หมายถึงเคลื่อนที่ไปอยู่ในหัว

ความหมายของคำประสม ความสามารถในการเรียนรู้และจดจำ (อ)

เข้า ในคำประสม **เข้าหัว** มีความหมายตามปริบทคือ บอกรการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย เกิดในหน่วยสร้าง **เข้า** + คำนาม **หัว** ซึ่งเป็นคำนามที่จัดอยู่ในประเภทของอวัยวะของร่างกาย ดังตัวอย่าง

(140) เขาเคยบ่นกับผมเพราะรู้ว่าเรามีปัญหาเดียวกันคือท่องอะไรไม่ค่อยเข้า

หัว

คำประสม: เข้าใจ

ความหมายตามตัวอักษร: เคลื่อนที่ไปอยู่ในใจ

ความหมายของคำประสม: รู้เรื่อง รู้ความหมาย (พ)

เข้า ในคำประสม เข้าใจ บอกความหมายของการเคลื่อนที่ไปในที่หมาย คือ ใจ เกิดในหน่วยสร้าง เข้า + คำนาม ใจ ซึ่งหมายถึง สิ่งที่ทำหน้าที่รู้ รู้สึก นึกและคิด ตัวอย่างเช่น

(141) ผมเข้าใจที่คุณอธิบายมาทั้งหมด

เข้า ในคำประสม เข้าใจ ในตัวอย่าง (141) หมายถึง ผู้พูดรู้เรื่องและรู้ความหมายที่มีผู้อธิบายให้ฟัง ในการเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น เป็นการเคลื่อนที่เข้าไปในที่หมายคือ ใจ ซึ่งมีหน้าที่คิดถ้ามีสิ่งที่เคลื่อนที่เข้าไปในใจได้ เท่ากับเป็นการคิดได้ หรือรู้เรื่องได้

คำประสม เข้าใจ นอกจากจะหมายถึง รู้เรื่องและรู้ความหมาย ดังกล่าวแล้ว ยังหมายถึง สนใจ และรู้ความคิดของผู้อื่นด้วย ดังตัวอย่าง

(142) "คุณไม่เคยเข้าใจผม ไม่เข้าใจมาตั้งแต่ต้นจนเดี๋ยวนี้"

(143) พ่อเรียกร้องให้คนอื่นเข้าใจตัวเองเสมอ โดยไม่พยายามที่จะเข้าใจคนอื่น

ตัวอย่าง (142) ผู้พูด ผม ต้องการให้ผู้ฟัง คุณ ซึ่งเป็นประธานของประโยค สนใจและรู้ถึงความคิดเห็นของผู้พูดด้วย ส่วนประโยค (143) ประธานคือ พ่อ ต้องการให้

กรรมของประโยคคือ *คนอื่น* สนใจและรู้ว่า พ่อมีความรู้สึก และความคิดเห็นอย่างไร ความหมายดังกล่าวยังคงเกี่ยวข้องกับเรื่องของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของการทำงานของ *ใจ* เช่นเดียวกับความหมายในตัวอย่าง (142) ข้างต้น

คำประสม: *เข้าฉาน, เข้าสมาธิ*

ความหมายตามตัวอักษร: *ฉาน* หมายถึง ภาวะที่จิตสงบแน่วแน่เนื่องมาจากการเพ่งอารมณ์ (พ)

สมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่นแห่งจิต, ความสำรวมใจให้แน่วแน่เพื่อเพ่งเล็งในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้รู้แจ้ง (พ)

ความหมายของคำประสม: *เข้าฉาน* หมายถึง ทำให้สงบตามหลักศาสนา, นั่งหลับตานิ่งๆ (พ)

เข้าสมาธิ หมายถึง ทำจิตใจให้แน่วแน่อย่างเข้าฉาน (พ)

คำประสม *เข้าฉาน* และ *เข้าสมาธิ* มีความหมายตามปริบทคือ บอกรการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมายและบอกสภาพที่เกิดขึ้นหลังจากปรากฏอยู่ในที่หมายนั้น เกิดในหน่วยสร้าง *เข้า* + *คำนาม* ซึ่งได้แก่ *คำนาม* ประเภทที่มีความหมายบอกสภาพหรือภาวะของจิตใจ ตัวอย่างเช่น

(144) ผู้ที่จะไปเกิดเป็นพรหมนั้นคือ ผู้ที่เข้าฉานบรรลุตามขั้นที่มีกำหนดไว้

(145) มีอาจารย์ทางวิปัสสนามานั่งเข้าสมาธิ เพื่อให้จิตว่าง

ในตัวอย่าง (144) และ (145) บอกความหมายของผู้ที่ เข้าฌาน และ เข้าสมาธิ ว่าจะเปลี่ยนไปอยู่ในอีกสภาพหนึ่ง ซึ่งเป็นสภาพทางจิตใจ คือ เป็นสภาพจิตที่ว่างและสงบ ซึ่งก่อนที่จะเปลี่ยนสภาพนั้น ผู้กระทำอาการจะต้องทำจิตใจให้ว่างหรือทำให้ใจเคลื่อนที่ไปอยู่ในภาวะที่สงบเสียก่อนจึงจะเปลี่ยนเป็นอีกสภาพหนึ่งได้

คำประสม: **เข้ารีต**

ความหมายตามตัวอักษร: “รีต” หมายถึง เยี่ยงอย่าง, แบบแผน, ประเพณี (พ)

ความหมายของคำประสม: เปลี่ยนไปถือศาสนาอื่น, ผู้เปลี่ยนไปถือคริสต์ศาสนาส่วนใหญ่เป็นนิกายโรมันคาทอลิก เรียกว่า ผู้เข้ารีต (พ)

ตัวอย่างเช่น

(146) บางนิกายมักโลบายในการแย่งคนไปเข้ารีตนั้น ขออย่าได้ฟังวิตก

คนไปเข้ารีต ในตัวอย่างนี้ หมายถึง ผู้ที่เปลี่ยนไปยึดถืออีกศาสนาหนึ่ง

คำประสม **เข้ารีต** บอกความหมายของการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย ซึ่งได้แก่ **รีต** ซึ่งหมายถึงแบบแผน ประเพณี ซึ่งอาจเป็นของสังคมหนึ่ง ศาสนาหนึ่งหรือวัฒนธรรมหนึ่งก็ได้ ในที่นี้ **รีต** เป็นแบบแผน ข้อกำหนดของศาสนา การเคลื่อนที่ **เข้ารีต** เป็นการเข้าไปอยู่ในอีกศาสนาหนึ่งเพื่อเปลี่ยนศาสนา

คำประสม **เข้ารูป**

ความหมายตามตัวอักษร: เคลื่อนที่ไปอยู่ในรูป (รูป หมายถึง รูปร่าง)

ความหมายของคำประสม: พอเหมาะ พอดีตัว (พ)

ความหมายตามปริบทของ เข้า ในคำประสม เข้ารูป บอกความหมายของการเคลื่อนที่ไปในที่หมายและเกิดผลตามมาหลังจากไปปรากฏในที่หมายนั้นแล้ว เกิดในหน่วยสร้าง เข้า + คำนาม ซึ่งเป็นคำนามที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับร่างกายของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น

(147) เสื้อแขนยาวคอตติ้งเข้ารูป

เข้ารูป ในตัวอย่างประโยคข้างต้น หมายถึง เสื้อผ้าที่ใส่แล้วมีลักษณะพอดีกับรูปร่าง ไม่หลวมเกินไป สิ่งที่เคลื่อนที่คือ เสื้อผ้า ซึ่งถูกตัดเย็บให้พอดีกับรูปร่าง เคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมายคือรูปร่างของคน

คำประสม เข้าท่า

ความหมายของตามตัวอักษร: ท่า หมายถึง วิธีการที่กำหนดไว้ มีรูปแบบที่แน่นอน

ความหมายของคำประสม: มีท่าทางดี เหมาะสม

เข้า ในคำประสม เข้าท่า มีความหมายบอกการเคลื่อนที่ไปในที่หมายคือ รูปแบบที่กำหนดไว้ตายตัว เกิดในหน่วยสร้าง เข้า + คำนาม ตัวอย่างเช่น

(148) ปลื้มหน้าตาเข้าท่ากว่าปองตั้งเยอะ

เข้าท่า ในตัวอย่าง (148) นี้ มีความหมายของคำประสมคือ บอกลักษณะที่ดีของใบหน้าคือสวยงาม มีความหมายตามปริบทคือ เคลื่อนที่ไปอยู่ใน ท่า ซึ่งเป็นรูปแบบที่กำหนดไว้ตายตัว ในที่นี้ รูปแบบที่กำหนดไว้คือ ลักษณะของความสวยงาม หน้าตาของ ปลื้ม เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ จึงทำให้เกิดผลตามมาคือ เป็นหน้าตาที่ เข้าท่า หรือ สวยงาม

คำประสม **เข้ากัน**

ความหมายตามตัวอักษร: เคลื่อนที่ไปด้วยกัน

ความหมายของคำประสม: มีความเห็น ความชอบ หรือการกระทำที่สอดคล้องกัน ไปด้วยกัน
ได้ดี (อ)

เข้า ในคำประสม **เข้ากัน** มี 2 ความหมาย ความหมายแรก หมายถึง รวมสิ่ง 2
สิ่งหรือมากกว่า เข้าไว้ด้วยกัน ความหมายที่สอง เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ถ้า
คน 2 คนที่รู้จัก มีความคิดเห็น ความชอบสอดคล้องตรงกัน เรียกว่า **เข้ากันได้ดี**

เข้ากัน ในความหมายแรก ไม่เป็นคำประสม เพราะสามารถแปลตรงตัวแล้ว**เข้า**
ใจความหมายได้ **เข้า** จึงแสดงความหมายของการเคลื่อนที่เท่านั้น ตัวอย่างเช่น

(149) เติมน้ำตาลทรายลงในน้ำเดือด คนให้ละลาย พอ**เข้ากัน** ทิ้งไว้ให้
เย็นแล้วเทใส่พิมพ์

ความหมายของ **เข้า** ในตัวอย่าง (149) หมายถึง น้ำตาลทรายรวมกับน้ำเป็นสิ่ง
เดียวกัน ผสมจนเป็นสิ่งเดียวกัน สิ่งที่เคลื่อนที่คือ น้ำตาลทรายและน้ำ ต่างเป็นทั้งสิ่งที่เคลื่อน
ที่และที่หมายในเวลาเดียวกัน เพราะความหมายของ **กัน** ซึ่งทำหน้าที่เป็นสรรพนามสะท้อน
กลับ (Reflexive pronouns) มีความหมายแสดงถึงการกระทำร่วมกัน

เข้ากัน ตามความหมายที่สอง จัดเป็นคำประสม เพราะเมื่อแปลตรงตามตัว
อักษรแล้วไม่ได้ความหมาย ต้องตีความในเชิงอุปมาจึงเข้าใจความหมายได้ ความหมายตามปริ
บทของ **เข้า** ในคำประสม **เข้ากัน** บอกการเคลื่อนที่เข้าไปในที่หมาย ดังตัวอย่าง

(150) เรื่องประหยัดนี้ พ่อแม่เขาเข้ากันได้ดี

(151) นั่นเป็นเพราะผมเป็นฝ่ายกันตัวเองออกมา หรือว่าเราเข้ากันไม่ได้จริงๆ

ประโยคตัวอย่าง (150) และ (151) บอกการเคลื่อนที่เข้าไปในที่หมาย ซึ่งเป็น การเคลื่อนที่ของนิสสัยของคนสองคน ในประโยค (150) เข้ากัน หมายถึงมีนิสสัยประหยัดตรง กันประโยค (151) หมายถึง นิสสัยไม่เคลื่อนที่เข้าไปในที่หมายด้วยกัน เข้ากัน ในตัวอย่างนี้มี ความหมายเป็นปฏิเสธ

นอกจาก เข้ากัน จะเป็นคำประสมที่ใช้กับนิสสัยของคนแล้ว เมื่อใช้กับสิ่งของหรือ สัตว์ จะหมายถึง ความสัมพันธ์ของสิ่งนั้นในด้านดี ตัวอย่างเช่น

(152) กระโปรงยาวควรสวมรองเท้าสั้นสูง จะเข้ากันได้ดีกว่ารองเท้าสั้นเตี้ย

(153) เสื้อสีฟ้ากับกระโปรงขาวเข้ากันได้ดี

ตัวอย่าง (152) หมายถึง ความสัมพันธ์ของสองสิ่งซึ่งสอดคล้องกันในด้าน รูปแบบ ในที่นี้ คือ กระโปรงยาวกับรองเท้าสั้นสูง เข้า บอกความสัมพันธ์ในด้านดี ส่วนใน ตัวอย่าง (153) หมายถึง ความสัมพันธ์ของเสื้อผ้าที่มีสีสัมพันธ์กัน ความสัมพันธ์นั้นเป็นไป ในด้านดี

คำประสม เข้าหา

ความหมายตามตัวอักษร: เคลื่อนที่ไปหา

ความหมายของคำประสม: ไปให้เห็นหน้า, ลอบเข้าห้องหญิงเพื่อการชู้สาว (พ)

เข้า ในบริบทของ เข้าหา มีความหมายสองความหมายขึ้นอยู่กับบริบท ความหมายแรกหมายถึง ไปพบใครคนใดคนหนึ่งเพื่อต้องการให้เขาเห็นหน้า ความหมายแรกนี้ ผู้วิจัยไม่ถือว่าเป็นคำประสม เพราะมีความหมายตรงตามตัวอักษร ความหมายที่สองของ เข้าหา คือ ลอบเข้าห้องหญิงเพื่อการชู้สาว เข้าหา ในความหมายที่สองนี้เป็นคำประสม

เข้า ในคำประสม เข้าหา มีความหมายตามบริบทคือ เคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมายหนึ่ง เกิดในหน่วยสร้าง เข้า + กริยา หา ตัวอย่างเช่น

(154) ยายเตือนหลานแก่ก่อนนอนให้ลงกลอน ระวังไ้อยอดจะเข้าหา

ในตัวอย่างนี้ ประธานคือ ไ้อยอด เคลื่อนที่ไปยังที่ ๆ หญิงสาวคือ หลาน อยู่ แต่ถูกละไว้ในคำประสม การเคลื่อนที่เข้าไปในที่ ๆ หญิงสาวอยู่นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะลอบพบเชิงชู้สาว

สรุปได้ว่า เข้า ในคำประสม มีความหมายตามบริบทคือ บอกการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย แต่ที่หมายของการเคลื่อนที่มองเห็นลักษณะของการปิดล้อมได้ชัดเจนหรือไม่ชัดเจนต่างกัน ซึ่งจะอธิบายในหัวข้อต่อไป

2. ความหมายมโนทัศน์ของ เข้า ในคำประสม

เข้า ในคำประสม มีความหมายตามบริบทคือ บอกการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย ซึ่งเป็นความหมายที่ตรงกับความหมายมโนทัศน์ของ เข้า อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของความหมายมโนทัศน์ซึ่งได้แก่ สิ่งที่เคลื่อนที่และที่หมายของการเคลื่อนที่ เป็นองค์ประกอบที่อาจมองเห็นได้ชัดเจนหรือไม่ชัดเจน ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

2.1 สิ่งที่เคลื่อนที่ (Trajector)

สิ่งที่เคลื่อนที่ ซึ่งแสดงอาการเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย แบ่งเป็น 2 ประเภท ในทำนองเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่ ในความหมายมโนทัศน์ของ เข้ ในตำแหน่งกริยาหลัก กล่าวคือ ประเภทที่สามารถมองเห็นตัวตนได้อย่างชัดเจน กับ ประเภทที่ไม่สามารถมองเห็นตัวตนของการเคลื่อนที่ได้ชัดเจน

สำหรับสิ่งที่เคลื่อนที่ประเภทแรก เกิดในคำประสม เข้า กระเป๋ เข้า ไรต์ เข้า ท่า เข้า หา ซึ่งสิ่งที่เคลื่อนที่ในคำประสมเหล่านี้ ได้แก่ เงิน ในคำประสม เข้า กระเป๋ คน ในคำประสม เข้า ไรต์ เข้า หา และ เสื้อผ้า ในคำประสม เข้า รูป ซึ่งสิ่งที่เคลื่อนที่เหล่านี้ เราจะมองเห็นตัวตนของการเคลื่อนที่ได้ชัดเจน

สิ่งที่เคลื่อนที่ประเภทหลังซึ่งไม่สามารถมองเห็นตัวตนของการเคลื่อนที่ได้ชัดเจน ปรากฏในคำประสม เข้า ฅาน เข้า สมาธิ เข้า หัว เข้า ใจ เข้า กัน เข้า ท่า สิ่งที่เคลื่อนที่ในคำประสม เข้า ฅาน กับ เข้า สมาธิ ได้แก่ จิตใจของผู้ปฏิบัติฅานหรือสมาธิ ซึ่งเรารู้ว่าจิตใจเคลื่อนที่ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงของสภาวะจิตใจเกิดขึ้นหลังจากเคลื่อนที่ไปอยู่ ฅาน กล่าวคือ มีจิตใจที่ว่างและสงบ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบอกความหมายของการเคลื่อนที่ เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงด้านอายุของคน

คำประสม เข้า หัว เข้า ใจ มีสิ่งที่เคลื่อนที่คือ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ ในทำนองเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่ในคำประสม เข้า ฅาน และ เข้า สมาธิ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ หลังจากเคลื่อนที่เข้าไประหว่างที่หมายแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ เรียนรู้ได้มากขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม จึงบอกความหมายของการเคลื่อนที่

คำประสม เข้า กัน มีสิ่งที่เคลื่อนที่ คือ นิสัยของคนสองคน ดังตัวอย่าง (150) “เรื่องประหยัดนี้ พ่อกับแม่เขาเข้ากันได้ดี” นิสัยของพ่อกับแม่ คือ นิสัยประหยัด ซึ่งเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ ซึ่งเป็นการเคลื่อนที่ของนิสัยของคนหนึ่งกับของอีกคนหนึ่งมา

รวมกัน ผลที่ตามมาคือไปด้วยกันได้ดี เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพซึ่งบอกความหมายของการเคลื่อนที่เช่นเดียวกัน

สิ่งที่เคลื่อนที่ในคำประสม เข้าทำ ได้แก่ ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่นในตัวอย่าง (148) “ปลื้มหน้าตาเข้าทำกว่าปองตั้งเยอะ” สิ่งที่เคลื่อนที่คือ ลักษณะของหน้าตา

2.2 ที่หมาย (Landmark)

ที่หมายของการเคลื่อนที่ของ เข้า ในคำประสม มีความต่างกันในระดับของลักษณะการปิดล้อม กล่าวคือ ในบางบริบทหรือคำประสมบางคำเราไม่อาจมองเห็นลักษณะของการปิดล้อมได้ชัดเจน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหมายของที่หมาย ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

2.2.1 ที่หมายที่มองเห็นลักษณะของการปิดล้อมได้ชัดเจน

ที่หมายที่ปรากฏในคำประสม เข้า กระจเป่า เข้าหัว และ เข้าใจ กระจเป่า หัว และ ใจ ลักษณะการปิดล้อมของที่หมายดังกล่าวมองเห็นได้ชัดเจน กล่าวคือ กระจเป่า มีลักษณะเหมือนกับถุงหรือกล่อง จึงล้อมรอบด้วยฝา 4 ด้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ปิดล้อมตัวกระจเป่า และมีด้านหนึ่งเปิดได้สำหรับให้สิ่งที่อยู่ภายนอกเคลื่อนเข้ามาข้างในกระจเป่าได้ ซึ่งเป็นแนวแบ่งกันระหว่างบริเวณภายนอกกับภายในกระจเป่า สำหรับ หัว ซึ่งเป็นที่หมายของคำประสม เข้าหัว ที่หมายที่แท้จริงนั้นคือ “สมอง” คำว่า หัว เป็นเพียงคำที่ใช้ในเชิงเปรียบเทียบ นอกจากนั้น อวัยวะส่วน หัว เป็นอวัยวะของร่างกายที่มีขอบเขตแน่ชัดว่า บริเวณใดเป็นส่วน หัว ส่วนแนวแบ่งกันที่จะผ่านไปยังสมองมีหลายทาง เช่น ผ่านทางตา หรือทางหู เป็นต้น ส่วนที่หมาย ใจ ในคำประสม เข้าใจ ใจ เป็นสิ่งที่ทำหน้าที่รู้ รู้สึก นึกและคิด ซึ่งเมื่อพิจารณาจากความหมายของ ใจ จะเห็นว่า หน้าที่ของใจนั้น เป็นหน้าที่เดียวกับสมองซึ่งอยู่ภายในหัว ดังนั้น

ใจ หรือ สมอง จึงเป็นบริเวณที่มีลักษณะปิดล้อม ในทำนองเดียวกันกับคำประสม เข้าหัว ซึ่งมีความหมายร่วมกันกับคำประสม เข้าใจ คือเป็นเรื่องของการเรียนรู้เช่นกัน

2.2.2 ที่หมายที่ไม่อาจมองเห็นลักษณะของการปิดล้อมได้ชัดเจน

เข้า ในคำประสมบางคำ เกิดหน้าคำนามที่แสดงที่หมายของการเคลื่อนที่ที่ไม่อาจมองเห็นลักษณะของการปิดล้อมได้ชัดเจน ต้องตีความหรืออธิบายจึงจะเข้าใจลักษณะของการปิดล้อมนั้นได้ ที่หมายประเภทนี้ได้แก่

2.2.2.1 ที่หมายที่เป็นสภาวะของจิตใจ ในคำประสม เข้าฌาน เข้าสมาธิ ที่หมายคือ ฌาน และ สมาธิ ซึ่งมีลักษณะของการปิดล้อมคือ ความสงบที่ล้อมรอบสภาพของจิตและมีขอบเขตกำหนดอยู่

2.2.2.2 ที่หมายที่เป็นรูปแบบที่กำหนดไว้ ในคำประสม เข้ารีต เข้าท่า และ เข้ารูป ที่หมายคือ รีต ท่า และ รูป ตามลำดับ ที่หมายประเภทนี้ ไม่อาจมองเห็นลักษณะของการปิดล้อมได้ชัดเจน แต่สามารถอธิบายได้ กล่าวคือ รีต หมายถึง แบบแผนหรือข้อกำหนดของศาสนา มีลักษณะของการปิดล้อม คือ ข้อกำหนดต่างๆ ของศาสนาที่เปรียบเหมือนกรอบที่ล้อมรอบศาสนาไว้ ดังนั้น ศาสนาจึงมีลักษณะของการถูกปิดล้อมด้วยข้อกำหนดทั้งหมด ข้อกำหนดข้อใดข้อหนึ่งเปรียบเป็นแนวแบ่งกันของศาสนา การละเมิดข้อกำหนดหนึ่งๆ จึงเหมือนกับการออกจากศาสนา ซึ่งก็คือการออกจากที่หมายนั่นเอง

ที่หมาย ท่า ในคำประสม เข้าท่า ท่า หมายถึง วิธีการหรือรูปแบบที่กำหนดไว้ ลักษณะของการปิดล้อมของ ท่า อธิบายได้ในทำนองเดียวกับ รีต ในสำนวน เข้ารีต กล่าวคือ ท่า จะเป็นรูปแบบที่กำหนดไว้ตายตัว มีขอบเขตชัดเจน เช่น ถ้ากล่าวถึง รูปแบบของใบหน้าที่สวยงาม อาจประกอบด้วย จมูกโด่ง ตาโต คิ้วเข้ม เป็นต้น ซึ่งถ้าใบ

หน้าของใครจัดอยู่ในลักษณะนี้ เท่ากับตรงกับรูปแบบที่กำหนด เป็นการเคลื่อนที่ไปอยู่ในรูปแบบที่กำหนดภายใต้ขอบเขตดังกล่าว รูปแบบจึงถูกปิดล้อมด้วยคุณสมบัติต่างๆ ที่กำหนดไว้

ที่หมาย รูป ในคำประสม เข้ารูป หมายถึงรูปร่างของผู้สวมเสื้อผ้า มีลักษณะปิดล้อม คือ มีโครงร่างเปรียบเป็นสิ่งปิดล้อมและเป็นแนวแบ่งกันของรูปร่าง

2.2.2.3 ที่หมายอื่นๆ ในคำประสม เข้าหา และ เข้ากัน มีที่หมายอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่ 2 แบบดังใน 2.2.2.1 และ 2.2.2.2 คำประสม เข้าหา ที่หมายได้แก่ บริเวณพื้นที่หนึ่งๆ ที่มีคนอาศัยอยู่ เช่นในตัวอย่าง (154) ยายเตือนหลานแก่ก่อนนอนให้ลงกลอน ระวังไฉยอดจะเข้าหา ที่หมายคือ บริเวณใดบริเวณหนึ่งที่หลานสาวอยู่ ซึ่งอาจเป็นบ้านห้อง ห้องนอน ฯลฯ ซึ่งเราจะรู้ว่าเป็นบริเวณใดขึ้นอยู่กับบริบท ในตัวอย่างนี้ที่หมายจะเป็นห้องนอน

ที่หมายในคำประสม เข้ากัน ได้แก่ นิสัยของคน ซึ่งมีลักษณะของการปิดล้อมในทำนองเดียวกับที่หมาย ทำ ในคำประสม เข้าทำ นั่นคือ เป็นแบบที่กำหนดไว้ เช่น นิสัยดีดั่ง นิสัยอ่อนหวาน เราจะรู้ได้ว่าคนๆ หนึ่งมีนิสัยอย่างไร ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติต่างๆ ที่รวมกันขึ้นเป็นนิสัยของคนๆ นั้น ขอบเขตของนิสัยจึงเปรียบเป็นสิ่งปิดล้อมอยู่ และในเวลาเดียวกันจะมีความหมายเป็นแนวแบ่งกันด้วย ตัวอย่างเช่น

(155) เราสองคนเข้ากันไม่ได้จริงๆ เขามีนิสัยเจ้าระเบียบ แต่ฉันเป็นคนชู้ ขอบวางข้าวของไม่เป็นที่เป็นทาง

ในตัวอย่างนี้ นิสัยของคนสองคน เป็นทั้งสิ่งที่เคลื่อนที่ และที่หมายในเวลาเดียวกัน ตามความหมายของ “กัน” ซึ่งเป็นคำสรรพนามสะท้อนกลับ (reflexive pronoun) นิสัย เข้ากัน ไม่ได้ มีความหมายตามตัวอักษรคือ เคลื่อนที่ไปด้วยกันไม่

ได้ จะเห็นว่า นิสัยต่าง ๆ มีรูปแบบหรือคุณสมบัติที่กำหนดไว้ เช่น นิสัยเจ้าระเบียบ อาจเป็น คนมีกฎเกณฑ์ รักษาความสะอาด วางของถูกที่ทาง ฯลฯ ส่วนนิสัยซู้ มีรูปแบบที่ตรงข้ามกับ นิสัยเจ้าระเบียบ ซึ่งรูปแบบหรือคุณสมบัติจะเปรียบเหมือนกับสิ่งปิดล้อมและเป็นแนวแบ่งกัน ของที่หมาย นิสัย กล่าวคือ ถ้าคนใดคนหนึ่งมีคุณสมบัติตรงกับคุณสมบัติของนิสัยเจ้าระเบียบ ก็จะเป็นคนนิสัยอย่างนั้น แสดงว่าอยู่ภายในขอบเขตของนิสัยเจ้าระเบียบ แต่ถ้ามีคุณสมบัติไม่ ตรงตามคุณสมบัติของนิสัยเจ้าระเบียบ แสดงว่าอยู่นอกขอบเขตของนิสัยนั้น คุณสมบัติของ นิสัยจึงเป็นเหมือนสิ่งที่ปิดล้อมและเป็นแนวแบ่งกันในเวลาเดียวกัน

ในการวิเคราะห์ความหมายมโนทัศน์ของ เข้า ในคำประสม จะเห็นว่า องค์ ประกอบทั้งสององค์ประกอบปรากฏในคำประสมทุกคำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เข้า ที่มีความหมาย ตามปริบทต่าง ๆ กัน แสดงความหมายมโนทัศน์เดียวกัน

สรุป

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความหมายของ เข้า ในสำนวนและในคำประสม โดย แยกเป็นการวิเคราะห์ความหมายตามปริบทและความหมายมโนทัศน์ ความหมายที่นำมา วิเคราะห์เป็นความหมายตามตัวอักษร ไม่ใช่ความหมายของสำนวนหรือของคำประสม ตาม เหตุผลที่ได้อธิบายไปแล้วในตอนต้น ผู้วิจัยพบว่า ความหมายตามปริบทของ เข้า ในสำนวน และในคำประสม มีความหมายเดียวกันกับความหมายมโนทัศน์ คือ บอกการเคลื่อนที่เข้าไป อยู่ในที่หมาย อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของความหมายมโนทัศน์ ซึ่งได้แก่ สิ่งที่เคลื่อนที่กับ ที่หมาย ในบางปริบทต้องอาศัยการตีความจึงจะมองเห็นลักษณะของการเคลื่อนที่และลักษณะ ของการปิดล้อมได้